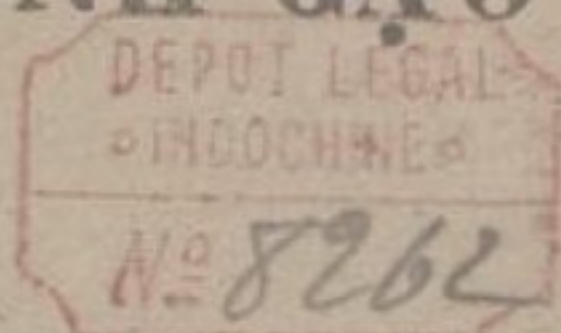

CHÈO CẢI LƯƠNG

CHÚ CHUỘT SA CHÌNH GẠO

NGƯỜI DẪN TRÒ

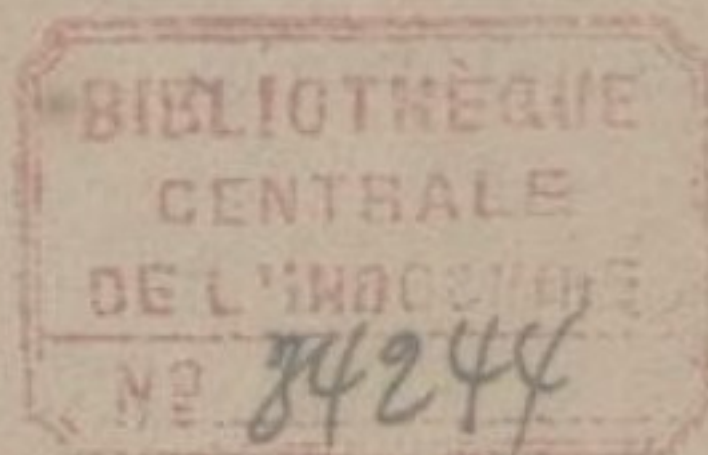

NÓI SỬ. — Cửa Võ cá vượt lặn, nhà quan chim đồ nóc;
xưa muốn quí phải chú đi học, câu còn truyền có chỉ làm
quan, tôi xin diễn trò này mới nhất thế gian, đời Hồ trước
có quan Trạng-Chuột; con cụ Cống quê nhà hàng Cốt,
dòng họ Mao nghiên bút quen tay, anh em lên vườn
Thú theo thầy, gập giặc Mán trái lưu lạc lại xoay về
chợ Gạo. Ông bá Gạo là người thơm thảo, từng cấp
cho cơm cháo học hành, em Tý-Hon với cậu Hạt mắc
tình, ả Tắm, Cám cũng say anh Cả-Chuột; ngãi tao-khang
nuôi tài nhẩy nhót, kìa Tý vào Chuột đồ tốt Trạng-
nguyên, em Tý-Hon thử nhị đề tên, trận bút thỏ bảng-rồng
chơi chơi, có thơ :

THƠ SAO ?

Thơ rằng :

Chú Mán-mèo khỏe khoác áo lông,
Anh em Cả-chuột chạy quanh vòng.
May ông bá Gạo nuôi NGHỀ học.
Ngón thỏ cheo leo chiếm bảng-rồng.

Cảnh thứ nhất

NHÀ QUÊ.

ÔNG CỐNG HÁT LỐI LÃO SAY PHA LIỀN CHÂU. — Lão tuy già lụ khụ, nhờ giới cho vẫn khỏe khỏe khỏe, vẫn khỏe khỏe khỏe, như lão nay vẫn khỏe khỏe khỏe; kia như cái gậy gục, cái gậy gạc, nó có chà, nó có chạc, lão bê lão vác, hục hà hục hạc, quệch quà quệch quạc; hạt mưa sa lác đác, lác đác, lão vẫn khoác kè kè cái áo lông, đầu lão dù chẳng sỏ như bông, kia như các cô con gái má hồng lão vẫn còn say, say, say say lão ngã chồng quây.

NÓI : — À lão mãi say sưa, lão chữa xưng tên đây

NÓI SỬ XUNG TÊN. — Tôi cụ Cống quê nhà hàng Cốt, tên Chí-Nhân giòng giỏi họ Mao, những mong con (1) ngày thình thoát leo sào, nên phải đuổi ra ngoài cho nó học.

GỌI : — Nào bà Cống-cộc đầu, ra cho lão nói truyện.

BÀ CỐNG HÁT LẮNG, GIỌNG GỒI-HẠC. — Con chim khôn nó ngậm mỗi tha rặc, cũng long đong đầu bạc vì con, có con phải khổ vì con, có chồng phải ghình nước non cho chồng; chỉ sá quần đầu bông tóc rối, từng trải bao dạ mỗi chân chồn ; ối chị em ối, tôi mong con ngày tuổi nhớn khôn, tiền lương gạo đốn cho con học hành; con chim khôn đậu ngành mền tổ, con nó còn cao đồ sa bay ; nhà ta nghiên ruộng bút cây, mong sao con nó dãi bầy nghiệp cha ; tuyết xương chi quần thân già.

HỎI. — Nào chớ ông gọi gì ? Phải giờ ông này đã uống rượu bao giờ, mà say sưa thế hử ?

ÔNG CỐNG NÓI : — Bà bảo lão say, có phải lão say rượu đâu

(1) Thăng Cả-Chuột, con Tý-Hon.

ví. — Lão say là lão say, say nhân say ngã say tình, lão say kia như cô con gái đẹp đẹp, với lão ngã chồng kèn lẩn queo ; lão say say cái bối tình khéo.

(NGÃ VẤN VÍ)

BÀ CỐNG NÓI : — Gớm ! ông này già mà còn đa tình lắm. ví : — Chớ ông say say cái bối tình khéo, mà sao ông say mê say mết, say mê say mết, lây cho tôi cũng ngã lẩn queo vào ông ; tôi với ông đáng kiếp vợ chồng.

BÀ CŨNG NGÃ.

ÔNG CỐNG NÓI : — Tôi với bà chết cùng chôn một lỗ là phải lắm.

BÀ CỐNG NÓI : — Phải gió, ông nói thế các bà ấy cười cho chết. Nào thế ông gọi gì ?

ÔNG CỐNG NÓI : — Này bà, thằng cả Chuột với con Tý-hon nhà ta, chúng nó đã lớn, không lẽ cứ để cha giậy con mãi, nay tôi nghe có ông đồ Đàn, học xúc xích lắm, bà mày nên chu lương, cho con nó đi học, chớ đừng để ở nhà, rúc rích trong xó lỗ thì đời nào chúng nó mở mắt ra được, a bà ?

BÀ CỐNG NÓI : — Phải, cho chúng nó ra học ngoài cũng phải, chớ để ở nhà, bố con ông cứ bắt nạt tôi, là hay chữ nhất nhà, rồi chúng nó ra ngoài lại chửi giết thò đuôi ra đấy mà rợn.

GỌI. — Nào thằng Cả-Chuột con Tý-hon đâu, ra cho ông Cống cốc bảo.

CẢ CHUỘT NÓI SỬ. — Tôi Cả-Chuột gọi Mao-chi-Nghĩa em bé là ả bé Tý-hon, đem học hành mà điếm phần tô son, anh em vẫn có tiếng đồn nhà Đông-Lỗ.

HÁT RỊP-ĐUÔI. — Vầy vùng xem kia là ngón thỏ bút lông, vầy vùng, (Ai ơi) này ngòi bút lông tôi ra sức vầy

vùng, một ngôi (NÀY RẦU MÀ) bút vậy (NÀY A) mấy vòng, vòng quân xiêu. (AI ƠI) có muốn san thì phải bắc, này phải bắc cầu kiều, có muốn con nhà mình hay chữ (NÀY A) phải chiều yêu ông thầy. Tội đồ ai, đồ đồ ai không học mà ha, ai không học mà hay.

TÝ-HON nói : — Này anh, thế nào anh cũng cho em Tý-hon đi học với anh nhé.

HÁT ĐÀO LẮNG. — Dù bé Tý-hon, tôi nay dù bé, bé Tý-hon, ơn cha nhờ mẹ cho con đi học bần ; cái má hồng nhuộm vẽ xuân xanh (LÁY) e gì phận gái mấy mỏng manh tơ đào ; phen này em quyết lập chí cao, (LÁY) để chị em rúc rích bên bờ rào đứng trông ; em kém gì ai ngọn bút lông.

NÓI : — Này chị em, con gái bây giờ lại càng phải cần học. Này anh Cả Chuột, anh cho em đi học với, a anh.

CẢ CHUỘT ví. — Này em, anh đi học anh thi đỗ cho sang, chớ gái em đi học, học sầy học sàng là song.

NÓI : — Cô có đi học xó bếp ! xó bếp !

TÝ-HON ví. — Anh đừng khinh em gái má hồng, em học em cùn ; chiếm bằng rỗng với anh.

CÙNG VÀO NÓI : — Thừa cha mẹ, hai con đã ra hầu.

ÔNG CỒNG NÓI SỬ : — Ủa ! như hai con, nay hai con đã ngày khôn lớn, mà cha mẹ tuổi già, nếu cứ ngày con học nghề cha, nữa mang tiếng khôn nhà đại chợ. Nay có ông đồ Đàn từng gặm nhấm bao nhiêu sách vở, vốn là người học nhớ viết mau, nếu văn chương con muốn đồ đầu, hai con phải mau mau mà tới học, a hai con.

CẢ CHUỘT nói : — Dạ thưa cha, nay ông đồ Đàn ngài tha được nhiều sách vở lắm, mà ngài đã gặm bết ra cả, chắc ngài đã nuốt được nhiều chữ rồi nên văn chương xúc xích lắm đấy.

BÀ CỒNG NÓI : — Thế cả con Tý-Hon cũng đòi đi học à ?

TÝ-HON NÓI : — Dạ thưa mẹ, con cũng đi học, con gặm gắp lấy mấy chữ, chớ sao con chịu dốt.

(ÔNG CỒNG BÀ CỒNG GỌI CHÚ NHẮT RA GHÍNH GẠO CHO HAI CHÁU ĐI HỌC).

CHÚ NHẮT VĨA : — Quả cau nho nhỏ, cái vỏ vùn vùn, nay anh em học gần, mai anh em học xa.

HÁT SẮP. — Của mẹ của cha, nói tiền-gạo của mẹ của cha, cái nghiên (THÔI MÀ) cái bút (ỒI A MẤY) thiệt là của anh em ; chú thấy anh em cháu học mà thêm, (LÁY) ước gì (THÔI MÀ) trễ lại học thêm một vài ; có chẳng tôi soay lại kiếp già, tôi đi vác gạo học lấy và câu thơ ; khi ngồi nhàn tôi ngâm ngợi gặt gờ, dù ngày sau có chết (ỒI A MẤY) bấy giờ cũng thơm xương,

HỎI : Nào ông bà Cồng-cộc gọi gì ?

BÀ CỒNG NÓI : — Này gạo đây, khoai đây, tấm cám đây, chú tha đi cho hai cháu đi học, chớ chú đừng nhấm nháp hạt nào nhé.

CHÚ NHẮT NÓI : — Đứa nào đã cắn trắt mất hạt nào, thì nó chết cả ở chuột nhà nó ; khéo nhà bà Cồng hay sỏi móc lắm.

ÔNG BÀ CỒNG ĐỪNG GIẤY HÁT-CÁCH TIỀN CON. — Tôi thương con tôi sắp đề trong lòng, đường xa con đi học tôi sắp ghính gồng cho con ; sá quản chi chân suối ngọn nguồn, (LÁY) lên trên vườn lú để cho con học hành ; nữa một mai, chiêm bảng đề danh, (LÁY) còn hơn chứa vàng đầy cháp đề dành cho con ; vì rằng muôn năm nét chữ không mòn, (LÁY) còn non còn nước con còn ăn lộc giới ; hơn chứa vàng nó mua gạo mua chơi,

Cảnh thứ hai

NHÀ HÀNG VÀ TRƯỜNG HỌC

CHỦ NHẤT GÁNH GẠO ĐƯA HAI CHÁU ĐI HỌC, VĨA. — Cái con cò nó ghình gạo đưa chồng, mà tôi thì ghình gạo tôi quây tôi gồng cho cháu đi học xa.

HÁT NỒI NIÊU. — Cái hạt gạo kia nó báu hơn ngọc ngà (LÁY 3) nó có nhân tình chung có nhị (Y Ý Y) có tài hoa giúp đời ; từ nghìn xưa nó nuôi sống muôn loài, (LÁY 3) ông vua Nông tình chung cấy thóc (Y Ý Y) giầy cho người ta ăn ; khéo vẽ vờ chi với ông Toại-nhân, (LÁY 3), ông giầy cho tình chung đốt lửa (Y Ý Y) với lại vắn trên đồng gio ; tôi tiếc thay hạt gạo nếp cò (LÁY 3), họ đam say tình chung họ nấu (Y Ý Y) mà ăn với cá kho thì hoài ; thà để nguyên mà nuốt sống ăn tươi, (LÁY 3) thì cái hạt gạo nó không khóc (Y Ý Y) không cười trên bếp gio ; suy ra làm thiên-hạ chết no (LÁY 3), vì ông Toại-nhân đốt chín (Y Ý Y) với bầy chò lự ông vua Nông ; không thì giờ ăn mì với thịt cũng song, việc gì tình chung hạt gạo (Y Ý Y) phải nóng nòng thêm lo, ồ ý e ồ e ý ồ.

CẢ CHUỘT NGÂM. — Chèo đèo, chèo đèo, cheo leo ta lên tit đỉnh đèo, một đèo một đèo trận gió reo, một đèo một đèo trận mưa reo. Hạt mưa reo lớp đớp, vùng đá rơi lớp độp, tàu lá kêu lớp bộp, lớp bộp, tôi lên tit đỉnh đèo tôi nghe. Sập sù khóm gỗ ngàn che, kia kia như con vượn nó kêu, con chim nó hót, thỉnh tha thỉnh thót, nó nhảy nhót le te trên đầu ngành. Cô em đi học với anh, trải xem nước biếc non xanh vui lòng.

TÝ-HON ĐỨNG VĨA BỔNG-MẠC. — Đây quán chi mưa gió ngai ngừng, kia như non sanh nước biếc nẻo rừng hồng ngắt ngheo. Lên trên hòn đá mốc meo, mưa thời reo, gió thời đùng, hoa bay lá đùng, kia con chim loan phụng, nó cheo leo trên đầu ngành. Tôi xuống khe giòng nước

biếc trong sanh, một đàn con cá nước nó lặn ghềnh so le. Chập chờn bến nước ngàn huê, chim sa cá lặn nhiều bề thanh cao.

CÙNG HẠ

SÃ-THỎ RA GỌI VỢ BÁN HÀNG, NÓI SỬ XUNG DANH. Tôi tên là Sã-Thỏ, từng thông tỏ mọi đảng, sinh ra nơi rừng bậc non vàng, thì dọn quán bán hàng chẳng hủ?

GỌI. — Nào mợ nó đâu không ra mà dọn hàng.

VỢ SÃ-THỎ RA LƯỜM CHỒNG, NÓI : — Tôi ra đây, gọi gì mà chỉ nói thoắng con thỏ mãi.

SÃ-THỎ HÁT CHỐNG-QUÂN. — Vợ chồng dọn quán bán hàng, có nói thoắng con thỏ thì đón khách qua đảng mới may.

NÓI. — Thời buổi bây giờ, mà không thoắng con thỏ thì sao cho ra su được, hử các bà? Thế mà mợ nó lờm tôi nầy đom đóm mắt ra đấy.

VỢ SÃ-THỎ VÍ CHỐNG-QUÂN. — Vợ chồng buôn bán quen tay, buôn dò buôn chả chẳng tây buôn nem.

NÓI. — Các ông tính buôn nem, phải cốt có tay nhanh, chớ cứ mồm nói thoắng con thỏ, thì ai mà chả lờm.

SÃ-THỎ VÍ. — Tay cầm bầu riệu năm nem, mắng vui quên hết lời em giận giò.

NÓI. — Ấy mợ nó giận tôi, mà hể tôi đánh chén nem, tôi lại quên tiết, không chách mợ nó lờm cũng phải. Này này mợ nó lờm hộ tôi cái nữa này.

VỢ SÃ-THỎ VÍ. — Cách sòn : thì phải lụy dò, hể ai về tối là phải lụy cò bán hàng.

NÓI : — Tôi chỉ bán hàng tối lắm anh hay đi đêm, là phải lụy tôi, tôi chả phải thoắng gì cả, cũng dịch su.

SÃ-THỎ NÓI : — Thôi ! bán hàng tối, thì quyền mợ mảy vắn to, chả phải nói thoắng, cứ câu ngằm cũng vô số su. Đâu cho tôi mấy su mua chén nào, nem còn ế nhiều

dây mà....

CHÚ NHẮT ĐẾN HỎI CHO. ví. — Này anh đây là khách qua đường, thấy nem cô tốt anh phải vào hàng ăn không.

NÓI : — Liệu ăn không cô có bán cho không ?

VỢ SÃ-THỎ ví. — Ăn không thì tôi cũng bán cho không, nhưng tiền năm phải đắt, thì tôi bồng xuốt đêm.

SÃ-THỎ MẮNG CHÚ NHẮT. — Anh nào anh này, đâu đến lại vào gạ gẫm ăn không là thế nào ?

ví : — Này đây là cửa hàng nem, thôi đừng giở thói chuột chim nữa mà...

CHÚ NHẮT ví. — Tôi với anh cùng giống màu da, gì bằng máu mủ ruột dà ta cùng chung.

NÓI : — Anh cứ cho tôi chợ một tối, chỗ anh em đồng-bào cả.

SÃ-THỎ ví. — Anh em gọi nem ba đồng, muốn ăn thì giả sáu đồng mà ăn.

NÓI : — Thôi anh đừng nói đồng-bào nữa.

VỢ SÃ-THỎ ví. — Nem này gọi những thịt thăn, không nhắm không nháp không ăn cũng hoài.

CẢ CHUỘT CA HÀNH-VÂN. — Hỡi cô hàng, hỡi cô hàng, vào thăm cây, cây đang sang, nhà sang học, đang sá ngồn ngang, ắt là cô tổ thuộc.

VỢ SÃ-THỎ CA TIẾP. — Thầy nho biết, sang trang tẻ, sá ngại đang mô, thực ông đồ, thương trò khôn xiết dặng.

TÝ-HON CA TIẾP. — Chừ thăm hỏi, đôi nhà lan, dẫu xa ngàn, vẫn còn đi học, bạn hồng nhan hồng nhan.

VỢ SÃ-THỎ CA TIẾP. — Người dẫu tá, họa chẳng là, đáng đôi con nhà, vin ngành hoa ngành hoa. Sự học hành chi ngại đang xa, mong rồi mai một, nức vui lòng mẹ, lòng cha.

CÁ CHUỘT NÓI : — Nay cô hàn, cô cho anh em tôi cho một tối, rồi sáng mai tôi mở hàng chịu cho một bó nem, để anh em tôi đem vào biểu cụ đồ Đàn, anh em tôi học.

(VỢ SÃ-THỎ XIN VANG MỜI ĐI NGHỈ)

SÃ-THỎ NÓI : — Ấy xin các ông đừng thỏ thẻ nhí nhát với mợ nó, lỡ ông Đội Miu ông ấy vợ được thì là vào bóp cả.

CÙNG HẠ

ÔNG ĐỒ ĐÀN RA NÓI : — Tôi gọi Mao-chí-Học, nôm vẫn gọi Đồ-Đàn.

VIA. — Sự học hành tôi rất là gan, dù đeo năm ba quyển sách nát tôi vẫn toan giữ lẽ.

HÁT NỒI NIÊU. — Tôi nghĩ cái nhà nhỏ giấy rách giữ lẽ, khi lẽ tình đã đứt (Y Ý Y) giấy đem về đâm vôi; anh tiếc cái công anh học mấy năm rồi, (LÁY) nét văn chương đến khi tàn cục (Y Ý Y) anh vẫn còn ngồi bo bo; trách bởi vì dẫu anh học giốt như bò, (LÁY 3)

NÓI : — Quái ! tôi càng học càng giốt, các ông ạ. Các ông tính con bò nó có biết chữ không ? Tôi bảo con bò nó có biết chữ o, nên nó mấy kêu o huyền ồ. Quái ! không biết nó học bao giờ mà nó hay chữ đến thế.

HÁT TIẾP NỒI NIÊU. — Trách bởi vì dẫu anh học giốt như bò, bút lông mèo tình chung anh ngậm (Y Ý Y) với cho ho một đời; bỏ bút lông ra ta thử ngậm bút sắt ta chơi, (LÁY 3) lẽ kia tình chung dù đứt (Y Ý Y) mấy ta thời đồng danh; chớ cái cuộc văn chương bao dễ tan tành. (LÁY 3)

KHÓA CHỦ RA NÓI : — Dạ thưa thầy, thầy giầy văn chương chữ nghĩa không bao giờ tàn cuộc, vậy Khóa Chủ con xin học thầy kiểm giảm ba chữ, về con thử gặm gạp xem ra sao.

HÁT TIẾP NỒI NIÊU. — Thầy giầy ta cái cuộc văn chương bao dễ tan tành, càng tả tôi tình chung tôi tả lắm, (Y Ý Y) lại càng lành lợi nhiều; muốn sang thì phải bắc cầu

kiều, (LÁY) dừng bo bo giữ cái lẽ nát (y ý y) năm liêu trong số hang, phải phá ra mà học cho toang. (LÁY 3)

NÓI : Tôi phải học cho nó toang toảng toảng ra mấy được cứ so giúi mãi tức lắm.

KHÓA CHỈ RA NÓI : — Này anh Khóa Chủ, anh còn biết học toang hoang ra, nữa Khóa Chỉ này, mà chả biết học toang toảng ra hay sao.

HÁT TIẾP NỒI-NIÊU. — Phải phá ra mà học cho toang, trăm nghề tình chung học hết (y ý y) mấy giọt ngang mọi điều ; dừng bo bo mà nước lọ cơm niêu, (LÁY 3) bắt chước tình chung ông đồ cồ (y ý y) năm liêu ông ngâm than ; đó là cái thói giã-man, (LÁY 3).

NÓI : — Ấy là cái lối ông đồ cồ ngày trước chỉ bo bo nước lọ cơm niêu, ngâm than đã đen cả mồm ra, chả được việc gì cả, các bà ạ, có giã-man hay không ?

CHỊ CHUỘT CHUÔNG RA HÁT SẮP. — Ủ cái thói giã-man, ừ anh nói đó là cái thói giã-man, gái kia không cho đi học lại trách hồng-nhan bạc tình ; có học rồi son phấn mới sinh (LÁY), văn chương thôi mà bao dễ mấy tan tành nước mây ; cái vòng chuông con chuột nó vằn soay (LÁY), như chuông đồng-hồ đánh thức để cô bay học hành ; phen này chị quyết học thay anh (LÁY), bo bo chỉ mà lẽ nát nó mỏng manh ra gì ; trái mưa Âu gió Mỹ sập sì, (LÁY) đàn chăm-cầm thôi mà thỉnh thót các cô đi hãy nghe ; cái con chim nó khôn học viết lá chề.

NÓI : — Phen này gái Chuột-Chuông cũng phải học mấy được, không thì bạn gái họ dè làn mình mãi.

(CÙNG VÀO NGỒI HỌC)

CHỦ NHẬT ĐƯA HAI CHÁU VÀO XIN HỌC VÀ BIỂU NEM V. V.

ÔNG ĐỒ ĐÀN HỎI. — Cả-Chuột, Tý-Hon học, chớ Chú-Nhật đã già cũng còn muốn học à ?

CHÚ-NHẤT nói : — Dạ thưa cụ, con tiếc cái chữ nhỏ nó có ý vị lắm, vậy con chỉ muốn soay lại cái kiếp già mà học lại vài ba nghìn năm nữa, họa có mở mắt ra được tý nào chẳng. Vả con vào trường cụ, con trông thấy các cô nữ-học, con chỉ muốn trẻ ngay lại, mà học làm thầy giáo thì thú quá, dù chết cũng nên đời.

ÔNG ĐỒ ĐÀN QUỖ, RỒI BẢO CẢ-CHUỘT, TÝ-HON

NGỒI HỌC. CHÚ NHẤT NHÍ NHẮT CHỖ CHỊ CHUỘT CHUÔNG

CA CHUỘT HỌC. — Tiên khai ư tỷ, chuột chui mở giới, chữ tiêu la cười, ai cười rúc rich, văn chương súc sich, chữ nghĩa bò man, có chui làm quan, có gan làm giàu, mã ngựa ngư trâu, dương dè cau chó, trâu kêu nghe ngo, ngựa chày nhong nhong, dương dương dè lông, cau cau chó cắn, sa sa giần van, ô ô quạ bay, mục mắt tu tay, mua răng đầu sọ, thừa thầy gõ mõ, đề tôi cầm dùi, thay gõ đầu tôi, nó kên cộc cộc, cộc cộc cộc cộc, ời nổi nước ời, thầy đồ đàn tôi. Nào tài rở miếng võ nào. (GIỜ TAY ĐỒ)

ÔNG ĐỒ ĐÀN nói : — Nhất hay chữ, nhì giữ đòn, thầy hãy cho con vài tay trước, với một quả dăm dấy.

TÝ-HON nói : — Anh học thế, thế nào không phải đòn, đề tôi học cho mà xem.

HỌC. — Tề tỷ sắc tỷ, thi chí thi tài, vừa học vừa chơi, vừa cười rúc rich, kia con chim chích, lica tích ngàn tre, kia con chích chòe, le te ngọn róc, con chim con chóc, cũng học năm canh, lơ thơ lơ liễu buông mảnh, con oanh học nói trên cành mĩa mai.

NÓI : — À ra tôi kể truyện Kiều quách rồi.

CHÚ NHẤT nói : — Các anh, các chị chưa biết cách học cả, đề tôi học lối mới cho mà xem.

HỌC. — Nước Nam nhà ta, con nhà Hồng Lạc, thầy cháu là bác, mà chú là em, tính đổ bom lem, ít xì y cò

dịch, dịch dịch dịch su, ai đánh ích-xì không, từng phá xâm, xâm xúi ú mẩn.

NÓI : — Người ta học thế mấy đủ cả chữ nghĩa, lịch-sử, luân-lý, tính-toán, lại giỏi cả ích-xì nữa, thế mấy pho chữ.

ÔNG ĐỖ ĐÀN ĐỨNG GIẬY NÓI : — Thôi các anh các chị, học như quốc kêu hè, mà thầy nghe như vịt nghe sấm. Thôi hã cho nghỉ, kéo lại chết nghẹn chữ, không lại ho ra máu mà chết.

HẠ MÀN

THƯ VIỆN QUỐC GIA VIỆT NAM
BIBLIOTHEQUE NATIONALE DU VIETNAM
NATIONAL LIBRARY OF VIETNAM

Cảnh thứ ba

ĐƯỜNG RỪNG

GIẶC MÁN MEO RA NÓI LỐI. — Beo già vừa đổi lột hăm rữ mới thay lông, riêng rùng rú một vùng, giặc Mán-mèo là mỗ, lão Cống nghe hơi lắc cổ, đồ Đàn sợ, tiếng cũi đầu, nay anh em Cả Chuột nơi đâu, mỗ bắt được ăn tươi nuốt sống à.

ANH CÁO RA NÓI : — Dạ bẩm, ngài tôi thẳng Cáo, đội mũ đuôi cáo, xin đưa ngài đi bắt lũ Chuột.

vi. — Đỉnh đầu đuôi cáo cheo veo, phen này tôi quyết giết anh Mán-Mèo đi sẵn.

XÃ-THO RA NÓI : — Dạ bẩm ngài, xưa thẳng Cả Chuột, Chu Nhất, nó chợ hàng tôi, nó lại thổ thổ với mợ nó nhà tôi, tôi thêm thù nó lắm, tôi xin đưa ngài đi bắt chúng nó, nó thì chết với tôi,

vi : — Khi xưa mày thổ thổ với nhà ta, ta giết anh Mán-Mèo nay đen, cả nhà mày ồm xương.

VỢ MAN-MEO RA NÓI : — Nay cậu Mán-Mèo, cậu đem quân đi săn, để tôi nịch chur tương cho cậu, cậu có được con chuột nào, thì để phần cho tôi cái đuôi nhé.

MÁN MEO NÓI : — Vâng, vâng.

VỢ MAN-MEO HÁT BÀI SAI. — Hời hời chur tương ta ơi, nghe lời cô giận tới nơi rừng hồng. Đội mũ lông công, tương đầu đội mũ lông công, khéo mắc vào lông thời mắt gỡ ra. Tương nhì cho lần tương ba, đội mũ lông gà kinn chạy phát phơ. Cô sai anh Cáo cầm cờ, anh Thổ vật vờ to tương hai tai.

Hời hời chur tương ta ơi, nghe lời cô giận tới nơi đàn chàng. Cô sai bà chúa Cung-Thang, Cửu-vạn Bát-sách này nàng Chi-Chi. Cô sai bà chúa Ít-xì, xám xúi ú mẩn kém

gi giới xanh. Cô sai quân Tam-tức lột vành, Se-diều Pháo đỏ kết mình đôi Tốt đen. Cô sai ông bốn mắt trước đèn, kẻ xanh người chín mắt tiền tại ai.

Hời hời chư tướng ta ơi, nghe lời cô giận theo đuôi anh Mán-Mèo, con Mèo con mèo con meo, muốn ăn thịt chuột tui leo sà nhà.

NÓI : — Này Cậu, tôi đã hịch chư tướng cho cậu rồi đó, cậu đi mà săn, xem có được con chuột nào thì về ta chén.

CÙNG HẠ

ONG ĐỒ ĐÀN CÙNG HỌC TRÒ RA HÁT THAN. — Ới anh em chị em học trò ới, giặc Mán-Mèo to lắm lắm rồi ta tình sao, nó từng lay cầu hay cào, nêu nhạc bầu đeo co nó ra vào loong coong, ta nghe tam chày tốt vào buồng, nó dao nó móc dễ phá tường được nào ; tha nó cho nó thét nó gào.

LÀM BỘ RUN SỢ NÓI : — Đấy, hình như nó thét ở đầu đây hừ.

HQC TRÒ NÓI : — Dạ thưa thầy, thầy giầy đem nhạc khoác co mèo, để anh em biết hiệu ma chày, lẽ đó thiệt là mèo cao lắm, nhưng đây cha có anh nào dám to gan thề, lay thầy đa già, thay thừ đem nhạc khoác co mèo, để làm ơn cho anh em biết hiệu mà chày, thưa thầy.

ONG ĐỒ ĐÀN LẮC ĐẦU NÓI : — Các anh các chị lại xui thay cái chet ấy nữa, ai đại thề, chả chi được.

vi. — Này thầy chả tiếc cái tuần già, lỡ ra sảy dạn tan con nghé thì đã làm sao.

KHÓA-CHỦ NÓI : — Dạ thưa thầy chỉ có thịt Khóa-Chủ này hơi rica, chắc Mán-Mèo nó chả soi.

vi. — Nó soi gì thịt chủ Chủ hơi, xin thầy cho mua mỡ để tôi bôi miệng mèo.

THẦY, TRÒ ÔNG ĐỒ ĐÀN HÁT RỊP-MỘT TIẾN KHÓA-CHỦ

ĐI SANG MÁN-MÈO. — Ta chả có ngại gì, vì rằng khi vào
thiền lúc ra nguy có người; chi đã sợ thót đuôi, chớ
thấy mèo chi đã sợ thót đuôi, thầy trò ta mất mặt nhẩy
nhoi lên sà nhà; sai đi chợ dâng sa, sai Khóa-Chù đi
chợ dâng sa, đóng tiền mua mỡ đem xoa miệng mèo;
con mèo con mèo con meo (THẦY TRÒ VÀO RỪNG ẮN)

GIẶC MÁN-MÈO RA

KHÓA-CHÙ RA VI CHỐNG-QUÂN. — Dạ bẩm ngài, tên tôi
vốn gọi Khóa-Chù, thịt tôi thơm ngát mù mù như hoa;
vậy những người hơi rích ngài chả dùng qua, cạy tôi
tay thơm mua mỡ đem xoa miệng ngài.

GIẶC MÁN-MÈO NÓI: — Vậy chứ thịt mày thơm thật
à? (GHẾ MŨI NGƯỜI RỒI HẮT HƠI MÃI, VÀ LẮC ĐẦU NÓI)

Ồi chao! nó bảo thịt nó thơm, ai ngờ hơi như tổ cú,
tao suýt nữa chết ngạt, ông cũng chịu không thể nhà được

(DẠM CHÂN ĐUÔI KHÓA CHÙ CHẠY, RỒI VÀO)

ÔNG ĐỖ ĐÀN RA GẶP KHÓA CHÙ VỀ, HỎI TRUYỆN. — Này
anh Khóa Chù, chớ anh sang nói với ông Mán-Mèo, liệu
thầy trò mình có yên không?

KHÓA CHÙ VI. — Dạ thưa thầy, những tiền mua mỡ
mất không, còn con nó đuôi, nó vồn nó vòn.

CÁC HỌC TRÒ NÓI: — Sao bảo thịt anh hơi, nó không
thèm ăn, mà sao nó còn đuôi?

KHÓA CHÙ NÓI: — Nó không thèm ăn thịt, nhưng nó
vòn cũng chết.

CÁC HỌC TRÒ GÁI NÓI: — Có chị em chúng tôi sang,
thì nó mấy vòn, chứ anh nó vòn làm thêm vào đấy.

KHÓA CHÙ NÓI: — Tôi nó vòn một cách khác, các cô
nó lại vòn một cách khác, tôi nó chỉ tạt tai, còn các
cô không biết thế nào.

CÁC HỌC TRÒ GÁI VI. — Dạ thưa thầy, nay đành chạy

trước là hơn, kéo loài răng nanh móng vuốt nó vờn chúng con ; một là nó ấp nó hôn, hai là nó bầu nó sé má hồng non thì hoài.

CẢ CHUỘT, TÝ-HON, CHÚ NHẤT CÙNG ví. — Thầy ôi, vậy thời chúng con không dám học nữa rồi, liệu về vượt núi qua đồi nương thân.

THẦY TRÒ ÔNG ĐỒ ĐÀN NGÂM CÂU TIỄN BIỆT. Non xanh nổi áng bụi trần, bâng khuâng ra cửa Non-Thần tiên đưa. Người về trái gió qua mưa, thầy trò luống những ngẩn ngơ vì tình. Con chim réo róc trên ngành, xa trông mấy rây dâu xanh tuyết mù. Trận sầu như dãi ròng thu, cỏ hoa còn đó sơn hồ còn đây ; mong sao gặp gỡ có ngày,

(THẦY TRÒ CÙNG HẠ.)

CẢ CHUỘT, TÝ-HON, CHÚ NHẤT ĐUA NHAU VỀ HÁT ĐƯỜNG TRƯỜNG. — Cách trở nước mây, than ôi con đường trường thôi mà cách trở là cách trở nước mây, anh em có bên chú cháu ấy mấy ran tay ta cùng về ; than ôi, hồng dậm hồng kia tổ nẻo chờ kia tổ nẻo non quê (LÁY), luống thương có bên bác mẹ ấy mấy như chia bạc đầu ; than ôi, ly loạn ly bối rồi mà bối rồi, bối rồi tơ sầu (LÁY), ngàn mai có bên bụi trúc ấy mấy tổ màu tươi kém tươi ; ai ôi xa xa trong kia như chiếc nhận, chiếc nhận qua vời.

(VỀ ĐẾN NHÀ ÔNG BÀ CỐNG RA HỎI TRUYỆN, CẢ CHUỘT, TÝ-HON, CHÚ NHẤT NÓI CÓ GIẶC MÁN-MÈO TO LẮM, XIN GIẾT ĐI TỊ NẠN.)

ÔNG BÀ CỐNG HÁT THAN. — Khốn nạn thay ! nhà học trò thanh bạch, mấy mươi năm đèn sách khuyên con, hồng gặp con cát lở sóng cồn, vợ chồng giắt diu em con một nhà ; ối thương ôi, ngại ngừng tuyết ủ xương pha, nước non ôi a mà lặn dạn cỏ hoa bên hải hùng ; ời hai con ơi, con giắt mẹ cha cùng.

HỎI — Chờ giặc Mán-Mèo nó to lắm tr hai con ?

CẢ CHUỘT, TÝ-HON nói : — Bầm nó to bằng con ngáo cồ ấy, nó giũ lắm, nó chỉ hay vồ thôi.

HÁT LÀN THẨM. — Ơi ghinh vác một gồng, này ời mẹ cha ời, này hai con ghinh vác một gồng, nhà huyền bảy giờ tuổi muộn, với nhà thông bên tuổi già ; nước non dàu sa cách quê nhà, trông ra bóng đã sẽ tà về tây ; anh giắt cha em giắt mẹ, chú cùng gồng ghinh lên tit đỉnh non mây.

CHÚ NHẤT HÁT TIẾP. — Ơi này anh giắt cha, em giắt mẹ, chú cùng gồng ghinh ta lên tit tit đỉnh non mây, giặc Mán-Mèo chưa dễ biết đây nẻo nào ; tha hồ cho nó thét nó gào.

(HÁT ĐẾN ĐÂY MỪNG RÕ NÓI BÔNG LON.) Tôi nói thiệt chớ, chậy đến đây rồi, anh em chú cháu nhà tôi, cóc sợ gì thằng Mán-Mèo nữa, nào mày cò giỏi, thử đến ngay đây ta xem nào. Gớm ! hôm nọ nó làm mình mười via không còn một, tưởng là chết cả ở chuột, nay sợ cóc sợ cóc.

CẢ CHUỘT nói : — Thừa cha mẹ đây đã đến chợ Gạo rồi, xin cha mẹ nghỉ chân.

CHÚ NHẤT nói : — Phải đây, đến chợ Gạo, vào kiểm cơm đánh dĩa.

CÙNG HẠ

Cảnh thứ tư

NHÀ GIÀU

BÀ BÁ RA NÓI SỬ. — Tôi bà Bồi vợ ông bá Gạo, từng sáo say khua láo chồng con, sá quản chi thóc hết bồ còn, cốt chăm chỉ cho chồng con ăn học, chị em ôi, chả thú chi bằng thú nhà giàu, vợ đi chợ ghế mây bán tóc, chồng ở nhà từng đọc sách ru con.

HÁT ĐƯỜNG TRƯỜNG. — Vì bằng yêu con, than ôi tôi yêu ai vì bằng chứ là vì bằng yêu con, dẫu ai có bên vì bằng khi còn son tôi dẫu chồng; than ôi ta dẫu yêu nhau ta đúc quả là đúc quả chuông đồng, say nên thôi mà quả phúc ấy mấy đề cho chồng cho con; ai ôi kia như chuông ông Không, chuông ông Không chưa mòn.

BÀ CỒNG VỀ CHỢ NHOC, NGỒI NGHỈ BÊN ĐƯỜNG HÁT THAN.

— Ôi thương ơi, tôi mình già tuổi yếu, cảm tấm lòng con hiếu phải ra đi, bởi từ ngày gặp khúc loạn ly, vợ chồng con cái phải bước đi quê người; chớ bây giờ một vực một gò, non xanh nước biếc mới như phơi bạc dầu; trông bốn phương mây trắng một màu, thương chồng con tôi biết giờ mới tơ sầu cùng ai.

(HÁT XONG NGỒI THỞ GIẢI)

BÀ BÁ ĐẾN HỎI. — Chớ bà lão ở đâu ta đến đây lạ lùng mà than thở làm vậy?

BÀ CỒNG THAN SỬ. — Thừa với bà, tôi bà Cồng quê nhà hàng Cót, sinh hai con Cả-Chuột, Tý-Hon, vợ chồng lo học hành lương phạn cho con, bỗng gặp giặc nên đến nổi chân cầu mặt nước. Khốn nạn thay! vợ chồng già nay phải theo con rời bước, chốn quê người sau trước quen ai.

HÁT THÂM. — Mà lại thở giải, ôi thương ôi mà lại thở giải, nghĩ càng thêm tủn thiếp mới đứng ngồi không yên: biết đâu mà gặp người quen, đề cho con nó bút

ng iền học hành ; ối ai siết cảnh siết tình,

BÀ BÀ THAN SỪ. — Khốn nạn thay ! tôi nghe bà già nói, ruột đau từng khúc, bước loạn ly còn chăm học cho con, nhà tôi nay dù thóc hết bồ còn, cũng chỉ cốt giống vun cỗi phúc ; hai con bà quả là hay học, tôi xin về nói cùng ông bá Gạo tư lương ; đỡ giúp nhau khi gặp khúc sa đường, xin bà chớ lo lườn, chỉ tội nghiệp.

NÓI : — Này bà ạ, sông có khúc, người có lúc, bà đừng lo, cái việc tư lương cho hai con bà học, tôi về tôi nói với ông bá tôi là được. (CÙNG HẠ)

ÔNG BÁ GẠO RA NÓI LỐI. — Tôi bá Gạo quê nhà chợ Gạo, bà Bồi xưa say sáo nuôi chồng, sớm sinh thằng cậu Hạt nổi dòng, con ả Tấm má Long là phận gái ; bà nó từng buôn bán trăm lờ nghìn lãi, lại nuôi thêm con cái Cám hầu ; như lão nay không giàu cũng kể là giàu, ngày chuyển choàng rượu bầu thơ túi, thơ lão rằng

NGÂM. — Gạo ngà hơi nem rượu choàng bầu,

Ngâm thơ thóc gạo một và câu.

Khen bà bá Gạo tài say sáo.

Lão chỉ ngồi sờ lão vuốt râu.

NÓI : — Râu tôi trước nó như râu lúa hom, bà bá Gạo bà nó vò mãi, giờ nó phờ cả ra, bằng cái mạ một.

BÀ BÀ VỀ CHỢ HỎI. — Chớ ông làm gì mà nhêu ngao làm vậy ?

ÔNG BÁ GẠO NÓI : — Ồi chao ! tôi mong bà về chợ đã đổ cả con mắt, mà sao bà về muộn vậy ?

BÀ BÀ NÓI : — Này ông, hôm nay tôi gặp bà Cống, bà ấy nói truyện chạy giặc Mán-Mèo, và hai con là Cả-Chuột, Tý-Hon, không có lương ăn học, hay là nhà ta rước lấy cả nhà ông Cống về, mà cấp lương cho Cả-Chuột Tý-Hon nó học, đó cũng là làm phúc đó ông ạ,

ÔNG BÁ GẠO NÓI : — Xi bà này, giờ lại bảo rước cả ồ Chuột mà nuôi nữa, để nó nuốt sống bá Gạo à ?

vi. — Này bà ơi tôi đã biết rồi, đứng như con dện mà nuôi con tò-vò ; luống công sức tép nuôi cò, cò ăn cò nhón cò dò lên cây.

BÀ BÁ NÓI : — Này ông, mình là của sống người chẳng người này nuốt thì người khác nó cũng nuốt, nó nuốt sống, chả hơn nó đốt rồi nó vùi đồng gio nó mấy ăn à. Vả Cả-Chuột, Tý-Hon nó là con ông Cống, con nhà tông hần giống lông, tôi chỉ mong nó ăn nó học, nó đồ lên cây cho, ấy là của mình để dành đấy, chả hơn cứ bỏ bỏ để nhữn ; đũa vô nhân, nó thấy mình có nhân, hễ mây mây nó đã nắn, nó chực ăn non ăn già mình à. Vi. — Này nhìn miệng dài khác đảng xa, cũng như của chứa trong nhà cho con ; còn hơn để đũa vô nhân, nó dài nó bòn, nó ăn đến củ tỹ nó còn muốn ăn.

ÔNG BÁ GẠO NÓI : — Ừ bà nói phải, nào cái Cám ra gọi Cả-Chuột vào đây ta bảo.

Ả CÁM RA HÁT ĐÀO-NGHIÊM. — Tôi ả Cám con nuôi bà bà Gạo, việc bèo khoai say sáo trông coi ; cũng có khi buồn chày bán ngồi, dong phước phận đã giới từng dẫu lẽ. Chị em hỡi, thân tôi dù bé, từng đỡ cơm cho lắm kẻ cùng nghèo ; nước lụt rồi lắm mẻ gieo neo, tôi cũng góp ít nhiều khi đỡ vơi.

GỌI. — Nào cậu Cả Chuột đâu, mời cậu vào cho ông bà tôi hỏi.

CẢ-CHUỘT NÓI : — Ai gọi gì Cả-Chuột đấy ? Giờ chỉ ai cấp cho cậu mẻ gạo, là cậu cám ơn thôi.

Ả CÁM CA HÀNH-VÂN : — Cậu qua nhà, cậu qua nhà. Bóng dài thêm hoa. Đứng e ấp, nay sắp mai qua, tuyết xương hễ sá ngại. Tình tôi siết tê đảng xa ái ngại vì ai, khúc ly sầu xa nhà muôn dặm. Đường thêm ngại, lại thêm lây, lệ vơi đầy, đương ngày tị loạn, bỗng là may là may.

CẢ-CHUỘT CA TIẾP. — Tình ngao ngán, cám chẳng là không cõi huyền già, cảnh tàn hoa tàn hoa. Bước sau

này thang mây còn xa, em mình nhi-nữ, còn toan vít
bể cảnh hoa.

À CẨM nói: - Vậy cậu vào ông bà tôi giúp cả anh
em cậu đấy. (CÙNG HẠ)

ÔNG BÀ GẠO nói sử BẢO CẢ-CHUỘT. —A Cả-Chuột là
người hay học, bỗng đâu mà gặp khúc loạn ly, tay diu
cha giắt mẹ ra đi, bước lưu lạc ấy gì ăn học. Nhà ta
nay vốn nhà giồng phúc, ví như người rắc ngọc trơm
hoa, âu là anh nói với ông bà, cùng em chú vào đây ta
giúp đỡ.

CẢ-CHUỘT nói sử. — Thưa ông bà, con gặp khúc lưu
ly loạn lạc, bác mẹ già đầu bạc phơ phơ, nay đợi ơn
được chốn nương nhờ, công đức ấy biết bao giờ con
giả đặng.

BÀ BÀ vi. — Nay anh cả ơi, nhà tôi nay giồng phúc
mấy đời, cũng vì non nước gây người tài hòa; kia gương
giời có mắt không xa, cần gì anh bảo đáp mới lạ nên
ơn; nay mưa sâu gió thấm từng cơn, mai kia tanh tễ
tôi trông ơn tại giời.

(CẢ CHUỘT VỀ GIẮT ÔNG CỒNG, TÝ-HON GIẮT BÀ CỒNG
VÀ CHÚ NHẬT CÙNG VÀO.)

ÔNG BÀ CỒNG hát cách. - Nay mình được chốn
nương nhờ, giắt cha diu mẹ bây giờ theo con; cái ơn
người khắc đá không mòn, quê nhà xa cách nước non
quản nào; con ơi con, con lập chi thế nào.

(VÀO HAI BÊN CHÀO HỎI NHAU)

ÔNG BÀ BÀ GẠO; CÙNG NGỒI CA KIM-TIỀN, TÀU-MÃ. —
Than ôi nỗi dằng xa, lỡ bước lưu ly cách trở nhà, khôn
xiết nỗi ông bà, bà ông bà; nẻo dằng xa, hai con sao
mà, hiếu và ngãi, khen sao mà, so đáng yêu đáng trọng,
trọng tài hoa; ta đánh vị ta, chừ ta vị ta nuôi học,
đặng học trong nhà, đặng nhà trong nhà.

ÔNG BÀ CỒNG CÙNG CA TIẾP. —Ơn người yêu giầu vì
ta, ơn người yêu iầu vì ta, nhủ con nhủ con vào học

a_cùng học, thực sự vì ta, nể con cùng học a_vào học.

ÔNG BÀ BÁ GẠO nói : — Nhà tôi vẫn có một sở nhà học ở vườn chè, xin mời ông bà vào ở đó, cho cả Chuột, Tý-hon học, có thiếu lương phạn dầu đèn gì, vợ chồng tôi xin giúp đỡ cả.

ÔNG BÀ CỒNG nói : — Xin cảm ơn ông bà phúc đức quá

HẠ MÀN

THƯ VIỆN QUỐC GIA VIỆT NAM
BIBLIOTHEQUE NATIONALE DU VIETNAM
NATIONAL LIBRARY OF VIETNAM

Cảnh thứ năm

VƯỜN CHÈ

Ả TẮM, Ả CẨM ĐI HÁI CHÈ HÁT RỊP MỘT. — Thời đem rắng hái chè, chị em ta thời đem rắng hái chè, hái là hái nụ hái huê vịn ngành; kia ngọn nở ngành xanh, này xuân kia ngọn nở ngành xanh, trên vườn reo róc con oanh đục người; vào trầy quả cau tươi, vào vườn ta trầy quả cau tươi, mỏng mây hay hạt nên người say sưa: chè nấu mấy nước mưa, là chè vườn là nấu mấy nước mưa, thơm thơm man mát cho vừa lòng mẹ cha; nghe tiếng học xa xa, vắng tiếng đàn tiếng học xa xa, chị em cùng tựa cánh hoa trông chừng; ai tỏ nẻo đưa chừng, ấy khen ai tỏ nẻo đưa chừng, để cho con én vào rừng gọi hoa; thanh thời tôi vịn cánh hoa trà.

HAI Ả HÁT RỒI LÊN LA ĐẾN NHÀ HỌC GỌI TÝ-HON RA HÁI CHÈ [HỘ.

TÝ-HON RA HÁI CHÈ HÁT CÁCH. — Xanh ngắt vườn chè, xanh xanh ngắt vườn chè, con chim reo róc cánh huê giạt diu; kia ai dậm ngọc lam-kiều.

HAI Ả TẮM, CẨM HỎI. — Chờ cậu cả Chuột đã có vợ chưa cô?

TÝ-HON NÓI: — Anh tôi chưa có vợ, chờ hai cô hỏi làm gì?

HAI Ả TẮM, CẨM NÓI: — Chúng tôi hỏi chơi thế, chờ có làm gì.

CẬU HẠT RA THẤY TÝ-HON HÁI CHÈ GHEO, VỊ GIỌNG TÌNH. — Ai đem ngọc đến lam-kiều, vịn ngành hoa hỏi biết bao nhiêu là tình.

TÝ HON LIẾC TRÔNG RỒI VỊ. — Người đầu môn môn xuân xanh, một buồng như thể cây quỳnh cành rao.

CẬU HẠT VỊ. — Vì duyên giảng mắc tơ đào, ai đem con ngọc thổ ép vào cung giảng.

TÝ HON NÓI : Rê cậu này ghẹo mình chắc !

vi MẮC TÌNH. Yêu hoa cầm cánh hoa nâng, hương thơm thơm ngát, ngát lòng lại thơm.

CẬU HẠT vi. — Sá chi ong bướm chập chờn, từ sau anh én ta kết làm lứa đôi.

HAI Ắ TẮM, CẨM NÓI : — Rồi chúng tôi về chúng tôi thưa thầy mẹ cho cậu, rằng cậu ghẹo cô Tý-Hon đấy, TÝ-HON CẬU HẠT E THẸN, CÙNG RÊ RA VỀ. HAI Ắ TẮM CẨM HẢI LAN ĐẾN TRƯỚC NHÀ HỌC, NGHE CẢ CHUỘT HỌC, RỒI CƯỜI VỚI NHAU.

CẢ CHUỘT NGỒI TRƯỚC CỬA SỔ HỌC. — Thiên khai ư tỷ, chuột chí mở giới, chữ tiểu là cười, ai cười khanh khách, cách ngoài bức vách, trước cửa vườn chè, ai đứng treo le, gọi là chữ nữ, phải chăng chăng hử, con gái éo le, vin lá hái chè, vẫn cười rúc rich, rich rich, rich rich.

NÓI : Ai thích cái gì mà cười thế hử ?

HAI Ắ TẮM, CẨM NGHE HỌC LẠI CÀNG NỨC NỞ CƯỜI NHỜ NHẮC BẢO NHAU. — Quái ! cậu ta học con gái éo le, nói là chữ nữ, để cậu ấy chê chúng ta rồi, (NÓI RỒI LẠI CƯỜI GIỖN NHAU.)

CHỦ NHẮT NÓI : — Đó là cô Ắ TắM, Ắ Cẩm, hai con gái cụ Bá sang hái chè, các cô ấy cười đấy, anh chỉ chết mệt, sao anh đương học mà thỉnh tai thế ?

CẢ CHUỘT ĐỨNG NGÓNG TRÔNG RỒI NGỒI GẦY ĐÀN MỒM. — Tinh tinh tinh tang, anh đang sang sế, hai cô đẹp thế, ú liu cộng sề, cách rèm hoa lê, hai cô cũng đẹp, hay là duyên kiếp, hồ liu sử sang, sang sử sang, sang sự sử sàng.

CHỦ CHUỘT GẦY ĐÀN MỒM BÔNG LƠN. — Tinh tinh tinh tang, anh đang dang tếp, thấy hai cô đẹp, anh đồ tếp đi ăn cơm với muối lấy gì làm ngon, ngon ngon ngon ngon.

NÓI : — Đàn tôi đã hay chưa, gớm, tôi đang giang tép, mà tôi thấy hai cô ấy đẹp, tôi cũng bỏ mê ra, đồ mắt cả tép, chả trách Cả Chuột được, hẳn nó bắt chim nhau đấy, anh thì chết, chết chết, tao cũng chết.

Ả TẮM NGHE ĐÀN CẢ CHUỘT MẮC TÌNH ĐÚNG NGÂM. — Đàn ai nghe tiếng nỉ non, văn chương súc sịch hải còn mê toi ; có chẳng tơ chỉ duyên giới, sầu đong, em cũng lẽ vài bốn phân.

Ả CÁM NGÂM. — Vì dù ai có cảm tình chẳng, dạ sầu này đong biết mấy thương là đầy.

CHÚ NHẮT nói : — Chết rồi, vì thế là chết cả rồi, hai cô kia cần phải lười câu cả rồi.

CẢ CHUỘT NGÂM. — Tình hai cô đong mấy học đầy, để ai trúc võ mai gầy vì ai.

CHÚ NHẮT nói : — Vừa mới phải ruột nhau, mà đã trúc võ đã mai gầy, này còn ốm tương, tư tương cả, thôi chết cả ba đưa chôn vào một lỗ cho song, Ấy này Cả Chuột, hay mình để cho chú một đưa.

vi. — Tham làm chi mà trúc võ mai gầy, chẳng tha ăn béo múp cổ chầy như ta.

CẢ CHUỘT nói : — Để cho chú, nhưng nó không bằng lòng với chú thì sao ?

vi. — Này chú, giờ đầu chẳng liệu mà giờ, tình không tơ tưởng mà tơ tưởng tình.

CHÚ NHẮT nói : Thì anh hải làm một đưa, còn để cho chú con ở, anh không nghĩ lúc chú cháu chạy giặc Mán Mèo, thót cả đuôi lại, bây giờ thò đuôi ra lại tham khéo lỗ bố mẹ nó biết mày chim chuột, nó đuổi sẻo cả nhà, thì thật là dứt đuôi nòng nọc ra đấy.

CẬU HẠT RA THẤY TẮM, CÁM ĐANG MẮC TÌNH CẢ CHUỘT vì — Này hai chị, mẹ cha sai hai chị hái chè, vì ai gầy đàn đọc sách chị mê mẩn tình ; thế mà lúc này đe mình, tôi

về tôi sẽ thừa trình mẹ cha.

NÓI : — Hai chị còn đe tôi nữa thôi.

HAI Ẻ TẤM, CẨM VI. — Cậu về thừa mẹ cùng cha, hai nhà đôi hạt thì chị em ta bằng lòng ; lòng vả cũng như lòng sung, một trăm con lợn cũng chung một lòng.

NÓI : Chúng tôi đổ cậu về cậu thừa đấy, cậu không thừa, chúng tôi cũng thừa thầy mẹ chúng tôi lấy anh cả Chuột.

(CÙNG HẠ)

ÔNG BÀ BÁ GẠO GIẢI NHAU RA CHƠI VƯỜN CHÈ.

ÔNG BÀ GẠO HÁT ĐIỀU LÃO SAY. — Hả ! hả ! hả ! như lão nay già cả lắm rồi, mới ngày nào tóc điểm hoa mai, tuyết sương nay đã như phơi bạc đầu ; từng trải bao gió Mỹ mưa Âu, vẫn còn thơ túi rượu bầu say sưa, tay nường con gậy trúc gật gờ, (LÁY LẠI CHEN SA MẠC) tay nường gậy trúc gật gờ, chân đi lộc sộc, lộc cả lộc cộc, như cây tre lộc ngọc vẫn vật vờ xênh sang ; ngày lão soi năm bảy phạng cơm vàng, rượu năm bảy hũ say lẩn quàng đồ điên ; như lão nay là bậc thần tiên, ngang mày có bà Bá Gạo vẫn ở bên nường chồng, bà ơi bà đợi với tôi cùng.

BÀ BÁ HÁT ĐIỀU ĐÀO GIÀ CHEN SA MẠC. — Ơi ông Bà ơi, ông đợi mãi tôi cùng, chớ sao ông say mê say mê, say mê say mê, say các ả má hồng xuân-xanh ; ông đừng làm tôi già tôi ghen nổi tam bành, kìa như hạt gạo già sộc nó nứt nanh bao già ; trải ngàn năm nó vẫn ra hoa, già này chưa dễ mà già mất xuân, đôi ta như hạt gạo soay vắn, còn giới còn đất ấy còn phần chúng ta ; nước non bao tuổi mà già.

ÔNG BÀ BÁ GẠO NGỒI, CẬU HẠT ĐẾN MÁCH.

CẬU HẠT NÓI : — Dạ thừa thầy mẹ, thầy mẹ sai hai chị đi hái chè, hai chị đi chim anh Cả Chuột đấy ạ.

BÀ BÁ NÓI : — Thế à, tôi đã bảo ông chiều con lắm, là mất giây cả. ví — Chớ giây con từ thuở còn thơ, kéo gái

ngồng nữa nó mở cờ trống quân.

ÔNG BÁ GẠO nói : — Cái đó là tự bà đi rước Cả-Chuột về, thì ai giữ sao được. ví. — Mẹ con cùng giấc đêm xuân, mà sao để chuột nó lần nó tha ; gái vừa mười bảy mười ba, đêm nằm với mẹ chuột tha bao giờ

nói : — Bây giờ bà nó nghĩ làm sao, thôi thì gả quách cho nó là xong.

CẬU HẠT nói : — Phải đấy, thầy tôi bảo phải đấy, tôi cũng say cô Tý-Hon thì thầy mẹ đánh đôi quách.

ví. — Nay thầy mẹ, cũng công rắc thóc nuôi gà, gi bắng đôi giống chao hoa gập thời.

BÀ BÁ nói : — Bố con ông cũng một gươc thế, ừ thì đánh đôi cũng phải.

ÔNG BÁ GẠO nói : — Trước ông Bá Nghiêu, gả con cho anh Cả-Thuấn, một lúc cả hai con gái, hay là còn con ả Cám, ta cũng gả cho Cả-Chuột nốt, chớ vợ chồng Bá-Gạo này, sao chịu kèm ông Bá Nghiêu hử bà.

BÀ BÁ nói : — Phải đấy Tắm còn chả tiếc nữa Cám gọi. — Nào hai con Tắm, Cám đâu ra ta hỏi.

(HAI ả TẮM, CÁM RA BÀ BÁ LƯỜM) Ví. — Nay ta sai hai ả hái chè, chớ ai sai hai ả đi ve vãn chồng ; ối con tôi không đáng nửa đồng, hể nói đến chồng nó chỉ hay chim.

HAI ả TẮM, CÁM THAN SỬ. — Thừa cha mẹ xét tình cho con trẻ, vốn nếp nhà nhân nhị từ xưa, bỗng hái chè trên cửa lầu thơ, nghe tiếng học tiếng tơ chừng réo rất. Tuổi du, ến kiếp bởi vì đầu quần giắt, hai con đành sánh mặt họ Mao, nhờ lượng trên soi xét thế nào, dù sấm sét búa rìu con cũng chịu.

BÀ BÁ nói : — À ra hai ả nói thế là bảo tại ta giắt Cả-Chuột về đây hay sao. Ví. — Nay, hay chim là tại máu hay chim, chớ nếu không Cả-Chuột thì các ả lại tìm anh Ba-Voi. Nói : — Hai cô thì chỉ voi voi,

ÔNG BÀ GẠO NÓI : — Thôi thẳng Cậu Hát mời ông bà Cống với Cả-Chuột, Tý-Hon sang đây, gả thì gả đổi thì đổi.

CẬU HẠT SANG GỌI, ÔNG BÀ CỐNG KHÔNG BIẾT VIỆC GÌ.

CHÚ NHẮT RA NÓI BÔNG LƠN, XUI BẢO. — Ấy hôm qua cô Tấm, cô Cám sang hái chè, thẳng Cả-Chuột nhà mình nó ghẹo con gái người ta, chừn; giờ họ gọi sang, họ mang và đuổi cả nhà đấy chứ gì.

NÓI NGOÀI. — Bảo nó để cho mình một đứa nó không nghe, tham cả giờ vỡ ra mấy chết.

ÔNG CỐNG CHỞ VÀO MẶT CẢ-CHUỘT THAN. — Ới con ời, cha cũng tưởng con được chốn ăn học, không ai ngờ con lặn mọc lặn nhặng, bây giờ vác mặt sang, thì người ta đánh đuổi về rừng.

BÀ CỐNG THAN. — Ới con ời, bây giờ vác mặt sang người ta đánh đuổi về rừng, vậy thì con nhấm phải gừng đã cay chưa ; chừn chết vẫn không chừa.

NÓI : Con tôi nó chỉ bôi gio chát chấu, chuyện này thì còn mặt mũi nào trông thấy ông bà Bá Gạo nữa.

CHÚ NHẮT VI. — Nó máu tham chừn chết vẫn không chừa, vẫn toan vợ cả cùi dừa bánh đa, chuyện này sang thì người ta đuổi sẻo cả nhà.

CẢ CHUỘT HÁT THẨM. — Ới cha mẹ ời, con vì tình chót giai mất rồi, chỉ vì hai ả ời đứng ngồi không yên ; hay nữa là vì nợ vì duyên, mẹ cha xin hãy sang bên ấy cùng ; họa may người thương đến là song.

TÝ HON HÁT THẨM. — Ới cha mẹ ời, thôi cũng là duyên kiếp sợi tơ hồng, vậy nên hai ả mấy mắc vòng tơ giăng ; vả con xem còn chốn nào bằng, hay là cha mẹ thử nói có nên chăng, chẳng là ; trúc mai sum họp một nhà.

CHÚ NHẮT NÓI BÔNG LƠN. — Ấy con Tý hon nó nói vào cho anh nó, chả vì hôm qua nó cũng giăng mắc với cậu Hạt đấy mà.

CÙNG VÀO HAI BÊN CHÀO HỎI NHAU.

ÔNG BÀ BÁ GẠO NÓI : — Thôi cũng là duyên kiếp tự giới đưa lại, nên ông bà mới đến đây, mà con nó lại giăng mắc với nhau, thì hai nhà ta đánh đôi, nên chẳng a ông bà ?

ÔNG BÀ CỐNG NÓI : — Vâng, thế ra hai nhà cu gia cu giao, nấu cháo đồ dầu, lại còn đâu hơn nữa.

ÔNG CỐNG, ÔNG BÁ CÙNG NÓI SỬ — Này Cả Chuột cậu Hạt này sự học hành chớ vì tình chềnh mảng, tiểu đẳng khoa còn muốn đại đẳng khoa, kéo hai bên bác mẹ đều già, ngày nường chốn sân hoa chờ đợi.

BÀ CỐNG, BÀ BÁ CÙNG NÓI : — Thôi thế ả Tắm, ả Cám gả cho Cả Chuột ; mà cậu Hạt thì lấy Tý Hôn.

CÙNG HÁT LỬNG. — Đôi giống chao con, hai nhà cùng đôi giống chao con, còn non còn nước ấy hỡi còn nhận duyên, gần nơi cho tiện sách đèn.

(BỐN ÔNG BÀ CÙNG HẠ)

CẢ CHUỘT NGỒI KỂ CHUYỆN SA MẠC. — Này ới ai ới, một là duyên, hai là nợ, ba vì tình thương nhớ, bốn nữa là lần lửa nên quên, ừ bỗng không ai biết ngờ ngần vẫn vợ thơ thẩn đến động tiền chốn nào ; ừ sẵn tay ta bẻ khóa động đào.

Ả TẮM CA HÀNH VÂN. — Yêu nhau hoài, mến nhau hoài, bởi tại tình ai. Tình gian dêu, gian dêu một hai, vẻ người coi cũng lịch. Ừ tôi quyết, tự rầy mai vẫn vít xe duyên, nắn nỉ cùng trên quyền cha mẹ. Vì tôi bé, tựa màn hoa, biết đâu mà, cũng là duyên kiếp, tự nghìn xa nghìn xa.

Ả CÁM CA TIẾP. — Trời xe đẩy, cảm tình đây, bề ái vui đây, phận bèo mây bèo mây.

Chị cùng em xe một dằng giầy, mỗi tình san sẻ, ruột mềm máu chảy là đây.

TÝ HÔN CA GIAO DUYÊN. — Trên cỗi đồng cỏ bông lúa nếp, cảm thương chàng vừa đẹp vừa sinh, chàng chàng ới qua gửi một lời vừa đẹp vừa xinh.

CẬU HẠT CÀ. — Trên cung giăng có vầng Ngọc-thỏ
cảm thương nàng thông tỏ khôn ngoan, nàng nàng ơi
qua gửi một lời thông tỏ khôn ngoan.

TỶ HON CÀ. — Bông hoa thơm em chớm em vin, cảm
thương chàng càng chín càng tươi, chàng chàng ơi qua
gửi một lời càng chín càng tươi.

CẬU HẠT CÀ. — Ngọn bút lông, em bông em viết, cảm
thương nàng tỏ nét càng xinh, nàng nàng ơi qua gửi một
lời tỏ nét càng xinh.

HẠ MÀN

THƯ VIỆN QUỐC GIA VIỆT NAM
BIBLIOTHEQUE NATIONALE DU VIETNAM
NATIONAL LIBRARY OF VIETNAM

Cảnh thứ sáu

VINH QUI

CẢ-CHUỘT, TÝ-HON RA ĐI TÀI CÙNG HÁT SẮP: — Đồ nóc nhà quan, kia con chim khôn nó đồ nóc nhà quan, cá khôn kia như nó mới ổi a mấy vượt làn Võ-môn; kia ba lớp sóng cồn, trận gió gieo kia ba lớp sóng cồn, chim sa thôi mà cá lặn ổi a mấy nó còn nhầy bay; anh em cùng tổ nẻo dàng mây.

GỌI. — Nào chú Nhắt đầu, gọi hai mợ nó với cậu HẠT ra đây cho anh em tôi giận.

CHÚ NHẮT VÀO GỌI: — HAI Ử TẮM, CẨM VÀ CẬU HẠT RA.

TẮM, CẨM HÁT CÁCH TIỀN CẢ-CHUỘT. — Trái núi mà coi thử chèo lên trái núi mà coi, kia ông quân tượng cười voi đánh công; chót đa man túi vóc quần hồng, tằm giàu cánh quế cho chồng đi thi; từng trái bao giăng chị gió đi.

CẬU HẠT HÁT TIẾP TIỀN TÝ-HON. — Giăng chị gió đi, từng trái bao giăng chị gió đi, kia hai cô ử đi thi tiền chồng; phong lưu rất mực quần hồng, tôi nay tiền vợ quây gồng đi thi; nào ai sa đã kém gì.

Ử TẮM HÁT QUỲNH TƯƠNG. — Thỏ tới cung giăng, một mừng thỏ tới cung giăng, tằm lòng yêu mến ư ừ ư chị Hằng chị Hằng tiền đưa; rồng gặp mây mưa.

Ử CẨM HÁT TIẾP. — Rồng gặp mây mưa, hai mừng rồng gặp mây mưa, cẩm tình bé mọn ư ừ ư tiền đưa tiền đưa ngập ngừng; xa vượt cõi rừng.

CẢ-CHUỘT HÁT TIẾP. — Xa vượt cõi rừng, con chim xa vượt cõi rừng, hãy còn say mến ư ừ ư lúa mừng lúa mừng đầu non, thỏ giải giăng tròn.

TÝ-HON HÁT TIẾP LƯU BIỆT CHỒNG. — Thỏ giải giăng tròn đương khi thỏ giải giăng tròn, còn toan vin cánh ư ừ

ư hoa non vườn hồng; chờ lúa đâm bông.

CẬU HẠT HÁT TIẾP. — Chờ lúa đâm bông, ngày xuân
chờ lúa đâm bông, em về vin cánh ư ư ư hoa hồng hoa
hồng thưởng xuân; non nước xa ngàn.

CHÚ NHẮT NÓI: Anh em đến kỳ thi lại còn vi, vợ
chồng giảng mắc, có mà đồ cái cọc cái cọc.

VI CHỐNG QUÂN: Con cò đồ cọc bờ ao, mảy đồ bờ rào
hay đồ ngọn tre.

(HAI Ắ TẮM, CẢM VÀ CẬU HẠT CÙNG HẠ)

CẢ CHUỘT, TÝ HON, CHÚ NHẮT HÁT ĐƯỜNG TRƯỜNG.
— Tam tứ núi cũng trèo, em có yêu anh tam tứ núi anh em
ta cũng trèo, thập bát sông tang tình anh em ta cũng lội
tam thập lục đào anh em ta trèo qua; chót chén sơn xua
đã nguyện với ông giảng già, còn toan sẵn bước bẻ hoa
trên vườn quỳnh; tuyết mù ruồi dặm mây xanh.

CHÚ NHẮT NÓI: — Tôi nói thật chớ hai cháu tôi đi
thi chuyển này mà đồ về đã chết vô số là trâu bò, thặng
Mán Mèo có đến, tôi chỉ bắt năm meo nịn đôi, cho nó
biết tay, tôi nói thế, chớ nếu nó có đến tôi cũng chạy.

(HẠ)

ÔNG BÁ GẠO RA NGỒI MONG TIN DÂU RẼ, NÓI SỬ — Ồi
chao! Tôi Bá Gạo, người già lão chân quê, luống mong
con dâu rẽ trĩ về, chả có được tên đề không biết; hay
là đã hồng toe hồng toét, hồng toè hồng toẹt, ngã lẩn gô
sổ bẹt ra rồi, cách tràng thi mấy dặm xa xôi, để cho lão
mong đứng mong ngồi lụ khụ.

HÁT CÁCH. — Mong đứng mong ngồi, mong con mong
đứng mong ngồi, lơ phơ tóc bạc da mồi tựa mong; mong
con xa chiêm bằng rỗng, mong con bẻ chiếc hoa hồng
chúc xuân; siết bao non nước xa ngàn.

CHÚ NHẮT VỀ ĐƯA TIN NÓI CẢ CHUỘT ĐỒ TRẠNG-NGUYỄN
TÝ-HON ĐỒ THÁM-HOA.

ÔNG BÁ GẠO MỪNG RỒI RÍT GỌI CẢ NHÀ NGÂM. — Này,

này tôi bảo cho mà, con tôi đồ Trạng, Thám-hoa cả rồi ;
phen này tôi quyết giết voi.

BÀ BÁ NGÂM. — Làm gì mà phải giết voi, hay hãì ta giết
một nòi trâu cưa.

BÀ CỐNG NGÂM. — Trâu cưa còn phải đi mua, giết lợn
ngọc sọc chỉ vồ bờ ao.

Ả TẮM NGÂM. — Nhà tôi đồ Trạng thì sao, có khi bà
Trạng quyền cao hơn giờì.

Ả CẮM NGÂM. — Chị hơn giờì em cũng hơn giờì, nếu
xưa không chim chuột rõ hoài ông Trạng-Nguyên.

BÀ BÁ NGÂM. — Có vì bà giắt diu mới nên, giờ về nó
tàng vợ nó lên hơn giờì.

CẬU HẠT NGÂM. — Vợ tôi đồ Thám-Hoa rồi, một tôi
đè hăn hăn đè người mấy trăm.

BÀ BÁ ví. — Vợ mày nó giắt ngành trâm, về kẻ giờì
xuống dưới để nó nằm lên trên.

ÔNG CỐNG ví. — Vợ chồng rơm lửa bén duyên, dứa
nào nằm dưới nằm trên thì nằm.

CẢ NHÀ VÀO DỌN NHÀ

CẢ--CHUỘT RA NGÂM THƠ ĐỒ TRẠNG. —

Chi thú ai bằng cậu Chuột-lang,
Trải bao Tấm Cám sảy giầu sang.
Văn chương xúc xích nào ai biết,
Chốc đã cheo leo chiếm bằng vàng.

TÝ-HON RA NGÂM THƠ ĐỒ THÁM-HOA.

Bóng thỏ lông gương vẽ tổ nga,
Ngành trâm thử vin hỏi ngành hoa.
Xem hoa nhẹ gót nhường anh trước,
Chơi bút chưa từng xuống thứ ba.

PHỤ HAI CỜ, HAI BIÊN. CỜ CẢ-CHUỘT ĐỀ: GIÁP-TÝ-KHOA
TRẠNG-NGUYÊN-CẬP-ĐỀ ; CỜ TÝ-HON ĐỀ: NỮ THÁM-HOA
BIÊN ĐỀU ĐỀ: AN-TỨ VINH-QUI. CHÚ NHẤT VÀ HỀ ĐỒNG VÁC.

TRẠNG-NGUYỄN VÀ THẨM-HOÀ VINH QUI HÁT CÁCH.
Dậm hồng tổ thảo non quê, muôn chim đón hoi ngàn
huê rước mừng trái bao mây nước ngập ngừng, kia
con bạch tho tới chừa; cung giăng. (VỀ ĐẾN NHÀ)

NÓI SỬ MỪNG CHA MẸ. — Dạ dám thưa cha mẹ, nay hai
con ơn giới lộc nước, trên hai bên bác mẹ phơ phơ
dầu bạc, dưới anh em vợ chồng vừa trạc xuân xanh.

MỞ TIỆC ĂN MỪNG
CẢ NHÀ CÙNG HÁT SẬP

Này chữ hiếu chữ tình, nặn đôi vai chữ hiếu chữ
tình, vẹn tròn thôi mà chữ phúc ối a mấy chữ hiếu chữ
danh một nhà ; này bác mẹ thời già, này trên hai bên
bác mẹ thời già, dưới còn thôi mà đôi lứa ối a mấy như
hoa trên ngành ; bằng vàng trăm bạc bìa xanh, hơn
thưng lộc nước để rành ơn vua ; hai bên chén tạc
chén thù.

HÀ MÀN

HẾT